

Inleidend

Velen kijken uit naar het Doopsgezind Wereldcongres dat komende dinsdag 5 juli 2022 begint in Indonesië. Anders dan anders is het een aangepast congres waar een beperkt aantal deelnemers de vruchten van mogen smaken. Maar de virtuele wereld stelt de meerderheid van de mennonieten/doopsgezinden in staat om dat thuis mee te maken. We hebben in ons gemeenteblad alvast een voorproefje kunnen nemen door enkele mensen aan het woord te laten. Met ook de bedoeling om onszelf als menniste gemeente te midden van die wereldwijde verbondenheid te plaatsen. Tegelijk moet ik rechtzetten dat onze Nederlandse broeder Henk Stenvers niet de Columbiaanse algemeen secretaris César Garcia opvolgt, maar de Amerikaan Nelson Kraybill. Henk wordt de nieuwe president van onze Wereldbroederschap. Ik noem met opzet de nationaliteiten erbij om aan te voelen hoe internationaal en bijzonder dit alles is: samenwerken met allerlei mensen uit de hele wereld, open staan in de contacten met broeders en zusters die allemaal anders zijn gevoed, opgegroeid en gevormd dan wij. Daar gaat vreugde en genade vanuit. En wie weet zelfs wel een vervulling van de verkondiging dat wij allemaal kinderen van een Vader zijn.

De gevolgen van wat druppeltjes water op hoofden

En die verbondenheid hebben we te danken aan een historisch gebeuren. Ik wil in het kort iets vertellen hoe dat allemaal ook al weer is begonnen. Eigenlijk met wat druppeltjes water op een paar volwassen hoofden ergens in januari 1525. Niemand zou kunnen voorzien dat dat gebaar zo'n beweging op gang zou brengen dat we vandaag de dag spreken van een Wereldbroederschap van 2,2 miljoen mennisten. Daar is wel wat aan vooraf gegaan. De praktijken en denkwijzen van de toenmalige Roomse kerk strookten niet met wat anderen daarover in de bijbel lasen. Het zelfstandig lezen van de bijbel was men niet gewend, laat staan dat de gemiddelde mens dat al kon. Nee, dat was slechts voorbehouden aan een handjevol mensen. In Duitsland had de augustijner monnik Maarten Luther zijn bezwaren via 95 stellingen al in 1517 publiekelijk aan de kerkdeuren van Wittenberg getimmerd, waarmee hij het volk betrok bij hoe het anders moest. En in Zwitserland was daar Ulrich Zwingli die onder invloed van Erasmus de bijbel las en tot de conclusie kwam dat de kerk weer een beweging moest worden zoals die in de tijd van Jezus met zijn leerlingen was geweest. En onder zijn gehoor zat ook ene Georg Blaurock. We weten niet veel van hem, was hij nou wel of niet een katholieke priester? Hij was het met Zwingli eens dat de gemeente weer naar de bron terug moest. Maar op één punt was hij het met Zwingli niet eens. En dat ging over de doop. Blaurock had gelezen dat het dopen moest gebeuren op grond van een persoonlijke belijdenis, waar je dus ouder voor moest zijn dan een baby. En dat had consequenties. Wij begrijpen meteen dat zo'n volwassenendoop een heel andere doop is. Want wie zich als volwassene laat dopen heeft meer inzicht in het leven gekregen waardoor hij beter kan afwegen wat juist en wat niet juist is. Zo kwam Blaurock tot de conclusie dat iemand die ouder is, onderscheid kan maken tussen de gewelddadige wereld waarin wij leven en een koninkrijk van God dat als samenlevingsmodel een veel beter alternatief was. Wilde je voor het koninkrijk van God gaan, dan nam je afstand van een wereld die je onderwerpt aan de macht van overheden die je kan inzetten voor zaken die haaks staan op dat Vrederijk. Blaurock las dat het koninkrijk van God van een heel andere orde is dan de koninkrijken van de wereld. Hij en later een aantal anderen, Grebel en Manz, vonden dan ook dat Zwingli niet ver genoeg ging. Hij zou moeten breken met de band met de overheid door zich als volwassene te laten dopen. Maar daarmee maakte je kenbaar dat je met een eigen programma kwam, los van de staat. En dat was indruisen tegen het overheidsgezag. Maar Zwingli wilde de band met de overheid handhaven en daarmee de kinderdoop. En daar scheidden de wegen. Je als volwassene laten dopen in die tijd was zagen aan de poten van de stoel van de overheid. Toen werd door de dopers al een scheiding tussen kerk en staat voorgestaan. In het jaar 1525 dopen de drie mannen Blaurock, Grebel en Manz elkaar als volwassenen op grond van hun persoonlijke

belijdenis, waarmee zij dus tegenover de staat een eigen koers gingen varen, dat van het koninkrijk van God dat tegen de wereldse overheden indruist. Het is dát moment van disputeren, van interpreteren van de bijbel en van herdopen waar de doperse geschiedenis begint, een geschiedenis die later bekend zou worden onder de naam van Radicale Reformatie. In het geval van deze drie mannenbroeders werden zij door de overheid uitgedaagd openbare debatten te houden, maar dat liep telkens weer uit op gevangenschap. Vrijgekomen volgden zij opnieuw hun eigen weg wat uiteindelijk resulteerde in hun dood. Hun radicaliteit hield in dat christenen God meer zouden geloven dan de mensen. Dat betekende dat de overheid stevig werd bekritiseerd op hun beleid van geweld en oorlog voeren. Waar Luther en Zwingli de verbinding met de staat in stand hielden, werd die verbinding verbroken door de volwassenendoop van de drie broeders. En daarmee lieten zij weten, dat er geen andere machthebber over mensen is gesteld is dan de Vader van Jezus Christus, de God van Israël.

Navelstreng doorgeknipt

Met deze volwassenendoop knipten deze drie de navelstreng eigenlijk door van een Kerk die het gelovige volk eeuwenlang op het verkeerde been had geplaatst. Zonden kon je afkopen via een aflaat zodat je van een plaats in de hemel verzekerd was. Wie dat niet kon betalen miste de hemel. Van al dat geld is naar verluidt de Sint Pieter in Rome gebouwd. Brood en wijn dat omgetoverd kon worden tot het lichaam en het bloed van Christus, was in hun ogen hocus pocus. Alleen de genade van God helpt zonden te vergeven, en brood en wijn waren gewoon brood en wijn. Brood en wijn doen aan Jezus denken en symboliseerden in hun ogen de eenheid van de gemeente als het lichaam van Christus.

Menno Simons bracht vrede

Dit is maar een schets van hoe het doperdom begonnen is. Het was een woelige tijd waarin mensen openlijk uitkwamen voor hun eigen overtuigingen. De gedachte was dat de mens achter de ploeg ook in staat moet zijn om zelfstandig de bijbel te lezen en te geloven. Er volgde echter een gewelddadige periode. Wederdoper Jan van Leiden werd bevangen door het fundamentalistische ideaal het koninkrijk met geweld te vestigen in de stad Münster enkele jaren later. Daar zou het koninkrijk van God gaan plaatsvinden. Ook hier in Friesland vielen gewelddadige wederdopers het Oldeklooster in Bolsward aan waarbij de broer van de Witmarsumse priester Menno Simons om het leven kwam. En in diezelfde periode werd Sikke Freerks voor de kanselarij in Leeuwarden door de overheid onthoofd, omdat hij zich als volwassene had laten dopen. Al die gewelddadigheden bij elkaar, bracht de toch al twijfelende Menno Simons tot het besluit de Kerk te verlaten en de gemeenschappen die leden onder de vervolgingen te ondersteunen en te troosten en de vrede te brengen. Hij ging rondreizen en trok zo naar Groningen, Oost-Friesland en Noord Duitsland in. Als het koninkrijk van God gebracht moest worden dan in vrede en niet met geweld, was zijn stelling. Niemand anders dan Christus heeft daarvoor het fundament gelegd. Een adagium dat vele doopsgezinde gemeenten ook wereldwijd ter harte gaat. De verdienste van Menno is dat hij rust had gebracht. Aan het eind van de zestiende eeuw was een kwart van Friesland doopsgezind.

De overkant

We kunnen nog veel verder gaan met deze geschiedenis. Maar laten we dat niet doen. Laten we nog eens teruggaan naar die paar druppeltjes water op het voorhoofd. We hebben daarnet het wonderlijke verhaal van de doortocht door de Riet,- of Rode Zee gelezen. Daarin horen we hoe de Egyptenaren de Israëlieten op de hielen zitten, en hoe de ene God de wateren voor hen splitste zodat zij er doorheen konden trekken. En hoe Hij de wateren weer sloot op het moment dat de Egyptenaren hen achtervolgden. Dat verhaal is niet een echt gebeurd verhaal, maar vertelt wat God bezighoudt en doet. Hij maakt een einde aan foute systemen die de onderdrukking en de slavernij in stand houden. En Hij opent een nieuw perspectief voor wie daaronder

hebben geleden. Het volk Israël had geleden en stond aan de overkant, aan een vrije kant. Zo namen de dopers afstand van een hele kerkgeschiedenis die onder de strapatsen van een Kerk die het volk onder de duim had gehouden. De doperse beweging wilde naar de overkant. We staan daar niet zomaar. De overkant lonkt, maar gaat niet langs de weg van de minste weerstand. De overkant lonkt, maar niet zonder confrontaties, vervolging, gevangenschap, en in hun plaats nog erger. De overkant lonkt, maar dat gaat niet zonder incasseren en volharden. De overkant is het gebied waar je het verleden achter je hebt gelaten, daar woont een nieuwe mensheid, daagt een nieuwe toekomst. Menno heeft dat ingezien. Hij bemoedigde gemeenten die de nieuwe mensheid verstonden en vertegenwoordigden.

Het is in dat verband dat er op afgelopen vrijdag 1 juli werd stil gestaan bij Keti Koti, het verbreken van de ketenen waarmee de tot slaaf gemaakten eeuwenlang waren ontmenselijkt, maar nu formeel 159 jaar van zijn bevrijd. Het is nog een hele strijd laten de nazaten van deze slaaf gemaakten weten wegens de verhalen van vader op zoon, moeder op dochter, maar er valt wel iets te vieren. Als we daarnaar kijken en we plaatsen dat in het licht van het begin van het doperdom, dan ligt daar een verband, zoals er nog heel wat andere voorbeelden te vinden zullen zijn, die vanuit de onderdrukking hebben gezocht naar de overkant. Het doperdom, doopsgezinden hebben een geschiedenis die gestoeld is op het ideaal van een wereld van bevrijde mensen. Die zich daarom hebben laten dopen, omdat ze zich herkenden in de doortocht door de Rietzee. De waterdoop herinnert ons eraan wat God bezighoudt en doet, en wat wij zullen moeten doen: elkaar naar de overkant brengen. Wij belijden geen slavernij en onderdrukking, maar wij belijden de overkant. De gemeente verheerlijkt niet het verleden, maar anticipeert op de toekomst. De gemeente is die overkant.

Die paar druppeltjes water

Maar die Egyptenaren dan? 'Niet een van hen bleef in leven', staat er. Zo, zo ... Is dat de oplossing? Maar we voelen dat wel aan. Wij roepen of er niet iemand is die de schurken en ploerten dezer aarde op de een of de andere manier definitief weet te stoppen? Er wordt verteld dat toen de Egyptenaren met het water werden overspoeld, de engelen stonden te juichen en een loflied brachten aan de Ene. Maar daarop zei Hij: 'Waren de Egyptenaren ook niet mijn schepselen, en jullie staan te zingen?' (Sanh.39b) Het toont nog maar eens aan waaraan we ons te onderwerpen hebben, ook op die Conferentie waar vele gesprekken met moslims op de agenda staan: Vergeld niet, maar bewijs barmhartigheid. Zoals de rabbijnen de Ene *Rachmana* noemen, dat is de Barmhartige, zo laten wij ons leiden door barmhartigheid. En dat vertellen ons die paar druppeltjes op ons voorhoofd van 1525 tot nu. Dat ons dat nog lang met elkaar en wereldwijd mag verbinden.